

Novemberben gyakrabban gondolunk halottainkra és talán a saját halálunkra is. Ahogy múltnak éveink, egyre inkább rákényszerülünk arra, hogy számot vessünk az életünkkel. A következő három írás szerzői már igazán tudják, mit jelent az, amit annak idején elgondoltak életről és halálról. Rónay György levele „Címzés nélkül” jelent meg az Új Emberben, hiszen sokaknak szólt. Egyik barátjának válaszlevelével együtt közöljük most újra.

RÓNAY GYÖRGY

Címzés nélkül

Mert hát kinek, kiknek is címezném? A „budai Zakeusoknak”, a jászberényi nővéreknek, mindazoknak, akik gondoltak rám, s hozzá mindazoknak, akik úgy gondoltak rám, hogy jelét sem adták és hírért se vettem? Kinek köszönjem meg, és kiknek, hogy kiimádkoztak a halál kezéből? Hiszen a címüket sem ismerem. Csak azt tudom már, hogy van egy végtelen háló, és annak egyetlen szeme meg nem rándulhat úgy, hogy bele ne rezdüljön mind a többi, és hozzá ne adja megtartó erejét annak a veszendő egynek a fogyatkozó erejéhez.

Tudjuk, persze hogy tudjuk ezt elméletileg előzőleg is: megtanult szavak, szép, üres szavak... Míg el nem jön az idő, amikor már nem *tudjuk*, hanem *érezzük*, tapintjuk: amikor szilárd bizonyossággá válik. Amikor egy láthatatlan ököl kiüti az embert a megszokott életéből; s akkor aztán nézheti a mennyezetet, szagolhatja az étert és gondolkodhat, ha tud. Arról, hogy miért is élt addig: mit és hogyan élt. És még inkább arról, hogy miért szeretne tovább élni.

Miért? A feleségemért, hogy ne maradjon egyedül a világban. Mint a fa, amit hosszában ketté fűrészelték. A fiamért, hogy továbbra is érezhesse azt a minél kevesebbet beavatkozó jelenlétet, amire mindig számíthat. A menyemért, hogy ha már annyit gyógyított, kilencedik hónapjában annyit szaladgált hozzám vért venni, tüdőt vizsgálni, s már szinte csak az erős szeretet tartotta lábán: ne hagyjam cserben, ne menjen füstbe az a sok igyekezet és fáradozás. És persze az unokáimért. A kettőért, aki megvolt, és a harmadikért, akit vártunk.

Sokszor elmondták már, mit jelent a nagyszülő a mai családban. Nagyapából, nagyanyából, abból a rengeteg egybefűző gyöngédségből, abból a sok fura becenév-ből, amit a kicsik kitalálnak rájuk, hogyan, hogyan nem, szociológiai téma lett! De ki gondol arra a sokkal fontosabb *élettani* kérdésre, hogy mit jelent az *unoka* a nagyszülőnek? Ismerjük a rengeteg zsörtölődést, panaszt. Jaj, leszakad a derekam: nem volt elég nekem a magam négy gyereket fölnevelni, most kezdek elölről – meg a többi: ismerjük őket.

De azt az arcot, amit a tévében láttam a múltkor, nem felejttem el soha. Hogy miért tanul tovább, most, annyi és annyi év után? Meglett ember, jól keres a maga nehéz szakmájában, elégedett az életével, a keresetével, nem kívánczik máshová, s ha elévzi a nyolc általánost, attól még egy árva fillérrel sem fog többet kapni. Hát akkor miért? Az ember ötölt-hatolt, szívesebben dolgozott volna a kocsiján a mázsás terhek-

kel, mintsem hogy az orra elé nyomott mikrofonba beszéljen, s holnap ország-világ lássa-hallja az esetlenségét. De a riporternő ügyesen segített. Miért hagyta abba annak idején? Hát, nem volt kedve. Nem volt, ami ösztökélje. És most van? Az arc kivilágosodott, a szemek fölfénylettek, a képen előmlött egy felejthetetlen mosoly. Igen, most már van. Mert van egy kisfia. Egy emberke, egy lehetőség, akihez méltó akar lenni. Egy ajándék, akihez emberségében föl akar nőni. Valaki, akiért a számára adatott teljesség határait végre mindenestül ki akarja tölteni. Ez olyan szép volt, olyan egyszerű, olyan emberi, hogy nem is mondott többet, csak lehajtotta a fejét mosolyogva.

Az éjszakákra gondoltam róla, amikor – kettő után – megszűnt az altatók hatása. Miért tovább, amikor olyan rettenetesen fárasztó? Talán jobb volna föladni, abba hagyni, pihenni, mintsem napról napra előlről kezdeni. A primitív tornát, hogy megtanuljak újra járni. Majszolni, rágni az ehetetlent, hogy legyen mégis valamicske erőm. Lélegezni, ahogyan a tornatanárnő tanította. Amikor – mert eddig semmi se fájt – elkezd fájni minden, rejtett gócékból alattomosan sugárzik elő a fájdalom. Vagy föláll az ember nagy nehezen a nyugszékből, és durván visszalöki az elsatnyult izmai görcse. Minek? Fárasztó, komikus, megalázó.

És mégis. A mennyezeten földereng egy arc. Megyünk a Balatonra? Egy hang az ágy alól: elbújtam, keress meg, hol vagyok! Semmi nem számít már. A művek: Istenem, írtam egy csomó könyvet, fordítottam hányszor annyit, megtettem a magamét, talán egy jottányival többet is. Talán épp amiatt a jottányi miatt vagyok itt. A tervek? Igen, szerettem volna még ezt meg azt, megírni, megcsinálni, befejezni. Éjjel kettő után nagyon könnyű a számadás: nem fogom megírni, nem fogom megcsinálni, nem fogom befejezni. De a Balatonra még le kell menni Ágival, és Krisztit még meg kell keresni az ágy alatt. És majd egyszer elő kell venni az evangéliumot, kinyitni ott, ahol József elindul Máriával Betlehembe. Mert most, kedves, nem a térre megyünk és nem sétálni az erdőbe, ahogy a Mátrában szoktuk, hanem egy egészen más útra. Szólj csak, ha elfáradtál, akkor megpihenünk, vagy abbahagyjuk és folytatjuk máskor. Hová megyünk? Jézussal találkozni . . .

Így aztán az ember másnap fölkel és azt mondja: kezdem előlről. Már nincs kórház, nincsenek nővérek, nincsenek erősítő injekciók. Már a lábadozás van, a „kímélő életmód”, a keserves reggeli torna, a napi séta. Megfogja az ember az asszonya kinyújtott, mindig segítő, gyöngén is mindig nagyon erős kezét. Gyerünk. Napról napra jobban megy egy kevéssel. Nagyon kevéssel. Majdnem végtelenül kevéssel. De azért megy. Mert van miért.

És egy szép őszi napon sikerül az út egészen Júdeáig. Heródes uralkodik, és Augustus császár összeírhatja a földkerekség népét, és József elindul Názáretből Máriával Betlehembe. Hogy neked is? Igen, kedves, ha te Názáretben éltél volna, neked is el kellett volna menni Betlehembe. Föl, persze hogy fölvert volna József arra a számarra. És Mária vigyázott volna rád, hogy le ne essél, ha a köveken meg-megbotlik az az ostoba csacsi . . .

Megyünk, poroszkálunk a hosszú-hosszú úton. Adja Isten, hogy végül mégiscsak célhoz érjünk.

Amit mindnyájunknak szívből kér és kíván

1972. szeptember 28.

Zakeus a fügefán.